

VPLIV VKLJUČEVANJA SODOBNIH LIKOVNIH PRAKS V POUK LIKOVNE UMETNOSTI NA LIKOVNOOBLIKOVNI RAZVOJ OSMOŠOLCEV

KATJA KOZJEK VARL & JERNEJA HERZOG

Potrjeno/Accepted
10. 2. 2025

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija

Objavljeno/Published
31. 3. 2025

CORRESPONDING AUTHOR/KORESPONDENČNI AVTOR
mucic.mia1@gmail.com

Abstract/Izvleček

Znano je, da lahko različni dejavniki pozitivno vplivajo na likovni razvoj pri učencih, vendar pa še ni raziskano, ali lahko nanj pozitivno vpliva tudi sodobna likovna umetnost. Predvsem zato, ker je večplastna in kompleksna za razumevanje, se na tem mestu utemeljeno pojavlja vprašanje, ali jo lahko z namenom pozitivnega vplivanja na razvoj likovnih sposobnosti vključujejo učitelji v enaki meri in obsegu kot druge vsebine likovne umetnosti. Zato v prispevku predstavljamo rezultate pedagoškega eksperimenta, s katerim smo preverjali vpliv vključevanja sodobnih umetniških praks na razvoj likovnooblikovnih sposobnosti osmošolcev ($N = 121$). Z raziskavo smo uspeli dokazati, da vključevanje sodobnih umetniških praks v pouk likovne umetnosti pozitivno vpliva na likovnooblikovni razvoj osmošolcev.

Ključne besede:
contemporary visual
arts, art instruction, art
development, artistic
design skills.

Keywords:
sodobna likovna
umetnost, pouk likovne
umetnosti, likovni
razvoj,
likovnooblikovne
sposobnosti.

UDK/UDC:
373.3.091.3:7

The Impact of Implementation Contemporary Art Practices into Art Education on the Artistic Development of Eighth-Grade Students

It is known that several factors can have a positive effect on the artistic development of pupils, but it has not yet been investigated whether such development can also be positively influenced by the contemporary visual arts. Mainly because it is multi-layered and complex to understand, the question here is whether teachers can incorporate contemporary visual arts to the same degree and extent as other visual arts content to exert a positive influence on the development of artistic skills. Therefore, in this paper we present the results of a pedagogical experiment conducted to examine the effects of incorporating contemporary artistic practices on the development of artistic creativity skills in eighth graders ($N = 121$). Through the study, we were able to demonstrate that the inclusion of contemporary art practices in art lessons does have a positive impact on the development of art design skills among eighth graders.

DOI <https://doi.org/10.18690/rei.4989>

Besedilo / Text © 2025 Avtor(ji) / The Author(s)

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons CC BY Priznanje avtorstva 4.0

Mednarodna. Uporabnikom je dovoljeno tako nekomercialno kot tudi komercialno reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev in predelava avtorskega dela, pod pogojem, da navedejo avtorja izvirnega dela. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Uvod

V izobraževalnem sistemu je že zadnjih dvajset let moč zaznati pozitivne težnje k vključevanju, razvijanju in spodbujanju ustvarjalnosti pri učencih (Craft, 2005). Raziskovalci so se namreč že pred časom začeli zavedati, da je pomembno izobraževati mlade z ustrezno razvitimi kompetencami za sodobno življenje 21. stoletja. Pri tem imajo učitelji zagotovo ključno vlogo. Kadar govorimo o omenjenih kompetencah, ne moremo in ne smemo prezreti ustvarjalnosti, za katero menimo, da je ena ključnih kompetenc. Ob tem pa vemo, da lahko ustvarjalnost razvijamo z ustreznimi dejavnostmi in pri tem imajo umetniški učni predmeti v izobraževalnem sistemu gotovo velik potencial in morda tudi priložnost, da se nanje ne gleda zgolj kot vzgojne učne predmete in učne predmete, kjer se učenci le sproščajo. Gotovo pa ima pri razvoju ustvarjalnosti precejšnjo vlogo, tako menita Huzjak in Županić Benić (2017), učitelj z ustreznimi kompetencami in didaktičnimi pristopi. Učitelj je namreč tisti, ki zna in mora znati izbrati in uporabiti ustrezne metode poučevanja ter oblikovati in načrtovati takšne ustvarjalne naloge, ki spodbujajo ustvarjalni odziv učencev (Herzog in Duh, 2011). Na celoten razvoj ustvarjalnega potenciala posameznika lahko namreč vplivamo neposredno z razvijanjem likovnoustvarjalnih, likovnooblikovnih in optičnotematskih sposobnosti (Duh, 2004; Herzog, 2009, 2017). Umetniško ustvarjanje, tako ugotavljata Herzog in Duh (2011), v visoki meri korelira s splošno ustvarjalnostjo, razvoj umetniške ustvarjalnosti pa pozitivno vpliva na razvoj splošne ustvarjalnosti. Pri tem ima pomembno vlogo tudi šolsko okolje, kjer obstaja ogromno možnosti in spodbud za umetniško ustvarjanje (Dinkelmann, 2008). Prav zato mora umetnostna vzgoja v šoli temeljiti na razvoju ustvarjalnosti (Herzog in Duh, 2011), pri čemer pa končni izdelek naj ne bi bil pretirano v ospredju, ampak naj bi se bolj poudarjal sam ustvarjalni proces (McLennan, 2010). Duh (2004) in Vahter (2016) izpostavljata, da lahko z ustreznim pedagoškim procesom, ustvarjanjem spodbudnega okolja in ustvarjalnega učitelja z aktivno likovno dejavnostjo močno vplivamo na likovno ustvarjalnost učencev. Aktivna likovna dejavnost je seveda pogoj, da se ustvarjalnost lahko sploh razvija (Duh, 2004) in omogoči razvoj likovnoustvarjalnega izdelka, ki je v pomoč za spremljanje razvoja likovnih sposobnosti učencev (Duh, 2004; Herzog, 2009; Karlavaris, 1981). S kriteriji likovnoustvarjalnega razvoja, optičnotematskega razvoja in likovnooblikovnega razvoja lahko spremljamo likovni razvoj in napredek učenca (prav tam).

V prispevku se bomo posebej omejili na likovnooblikovni razvoj. Gre za kompleksen proces, ki je v veliki meri odvisen od kakovostne likovnopedagoške prakse. Pri razvijanju likovnooblikovnih sposobnosti je pomembno, da je pedagog strokovno usposobljen in občutljiv ter da zna demonstrirati likovne tehnike in postopke (Herzog, 2017). To je pomembno predvsem zato, ker omenjeni razvoj temelji na razumevanju in poznavanju likovnih elementov, kot so točka, linija, barva, prostor in tekstura ter njihovih medsebojnih odnosov, kar predstavlja ključne komponente tega procesa (Butina, 2003) in omogoča analizo otrokovega likovnooblikovnega napredka (Karlavaris, 1991b). Otroci imajo prirojen občutek za likovno kompozicijo, ki se razvija skozi stopnje likovnega izražanja. Sprva uporabljajo likovne prvine elementarno, kasneje pa kompleksneje in v iskanju novih prostorskih rešitev (Butina, 1997). Pri tem raziskujejo materiale in tehnike ter sproščajo domišljijo (Duh in Korošec, 2009). Oblikovni vidik ima v likovnih delih učencev ključno vlogo, saj z drugimi dejavniki likovne ustvarjalnosti oblikuje otrokov likovni izraz in osebno likovno govorico. Zatolikovnooblikovni razvoj predstavlja pomemben del pouka likovne umetnosti in ga je treba smiselno vključiti v vse faze načrtovanja likovnovzgojnega procesa (Duh, 2004).

V raziskovalnem pristopu merjenja dejavnikov likovnega razvoja spremljamo: nivo oblikovnega razvoja, nivo optičnotematskega razvoja, nivo likovnega okusa, nivo oblikovnih izkušenj in likovne tehnike, nivo individualnosti in splošni likovni nivo. Omenjeni sklop dejavnikov je Duh (2004) združil v skupen nivo likovnooblikovnega razvoja. Z navedenimi dejavniki spremljamo otrokov razvoj v smislu uporabe različnih likovnih izraznih sredstev, bogastva likovnega jezika in skladnost uporabljenih likovnih elementov ter načinov prikazovanja odnosov med njimi (Karlavaris in Berce Golob 1991; Herzog 2017). *Optičnotematski razvoj* odraža intelektualno zrelost učencev in je v pomoč pri preverjanju razvojnih faz otroškega likovnega izražanja. Pri omenjenem dejavniku spremljamo optično točnost, tehnično korektnost ter splošno intelektualno zrelost ob upoštevanju morebitnih odstopanj (Duh, 2004; Duh in Korošec, 2009). Po Karlavarisu (1991a) so značilnosti otroške risbe neproporcionalnost figur in objektov, ekspresivnost barv in oblik, transparentnost, dinamičnost, gibanje figure in prikaz prostora. *Oblikovni razvoj* odraža uporabo likovnih elementov in obvladovanje likovnega jezika. Spremljamo in opazujemo odnose med likovnimi elementi, kompozicijo ter skladnost izražanja,

kar kaže učenčevo razumevanje in poznavanje likovnih sredstev, odnosov med likovnimi elementi in obvladovanje določenih postopkov (Duh, 2004; Duh in Korošec, 2009; Karlavaris, 1991a).

Nivo likovnega okusa odraža učenčevo likovno senzibilnost, individualni prispevek k likovnim vrednostim in sposobnost presoje kakovosti umetniških del (Duh in Korošec, 2009); temelji na estetiki in občutku za lepo, pri čemer učiteljev vpliv ni odločilen, saj ga oblikujejo vplivi mnogih drugih dejavnikov iz okolja. (Duh, 2004). *Oblikovne izkušnje in likovna tehnika* odražajo otrokovo obvladovanje likovnih postopkov (tehnika) in izraznih zmožnosti (Duh, 2004). Duh in Korošec (2009) pravita, da se nivo likovne izkušnje kaže v razumevanju in poznavanju različnih načinov likovnega izražanja, kar sooblikuje otrokov likovni izraz in zahteva nadgradnjo v okvirulikovnopedagoške prakse. *Individualnost* odraža značilno individualno likovno govorico, ki razlikuje učence med seboj (Duh, 2004); kaže se v odstopanjih od standarda, afiniteti do likovnih sredstev in osebnostnih potezah posameznika (Duh in Vrlič, 2003; Karlavaris in Berce Golob, 1991). *Splošni likovni nivo* je zadnji dejavnik, s katerim spremljamo skladnost ideje z likovno tehniko, likovno strukturo in sporočilom likovnega dela (Duh, 2004); poudarja celostno obvladovanje likovnega jezika, kjer so ideja, tema in motiv osrednji elementi prepoznavni na prvi pogled (Duh in Korošec, 2009).

V pričujočem prispevku se osredotočamo na vlogo sodobne umetnosti v funkciji razvijanja likovnooblikovnega razvoja. Saj ima sodobna umetnost velik pomen pri razvijanju oblikovnega nivoja pri pouku likovne umetnosti, saj učence spodbuja k raziskovanju inovativnih izraznih sredstev in razumevanju kompleksnih vizualnih sporočil. Efland (2002) je mnenja, da vključevanje sodobnih umetniških praks v izobraževanje širi vizualni besednjak učencev ter krepi njihovo kritično mišljenje o estetiki in družbenih kontekstih. Ta vidik pa je še posebej v ospredju v zadnjem času saj se družba precej spreminja in izobraževalni sistem, ki se mora na te spremembe ustrezno odzivati. Na vlogo sodobne umetnosti pri razvijanju likovnooblikovnega razvoja pa poudarja tudi Gude (2007) saj je mnjenja, takšna integracija pri učencih razvija senzibilnost za kompozicijo, barvno harmonijo in prostorsko organizacijo, kar je bistveno za oblikovni razvoj. Poleg tega Wilson (2004) ugotavlja, da sodobna umetnost omogoča učencem gradnjo individualne vizualne identitete in razvijanje metakognitivnih sposobnosti pri interpretaciji umetniških del. Tako prispeva k celostnemu oblikovanju vizualne pismenosti in kreativnega mišljenja učencev.

Metodologija

Cilj in namen raziskave

Namen raziskave je bilo eksperimentalno merjenje likovnooblikovnega razvoja osmošolcev ob implementaciji programa *Program implementacije sodobnih umetniških praks v osnovni šoli* (v nadaljevanju PISUPOŠ), ki v pouk likovne umetnosti vključuje sodobne umetniške prakse. Zanimala nas je razlika v likovnooblikovnem nivoju med učenci eksperimentalne skupine (v nadaljevanju ES) in kontrolne skupine (v nadaljevanju KS). Napredek učencev na nivoju likovnooblikovnega razvoja smo preverjali z inicialnim in finalnim testiranjem s *Testom LV2*.

Raziskovalne hipoteze

Predvidevali smo, da bo program PISUPOŠ pozitivno vplival na razvoj likovnooblikovnih sposobnosti učencev. Pričakovali smo, da bodo učenci, ki so likovne naloge izvajali po tem programu (ES), dosegli višje rezultate v primerjavi s tistimi, ki so ustvarjali po ustaljenem načinu dela (KS).

Ob splošni hipotezi H_{SP1}: *Ob preverjanju uspešnosti načrtovanih in izvedenih likovnih nalog & učenci osmega razreda pričakujemo, da bodo učenci eksperimentalne skupine dosegli višji nivo likovnooblikovnega razvoja* smo oblikovali tudi specifične hipoteze, ki so vezane na vsakega izmed šestih dejavnikov likovnooblikovnega razvoja.

Specifične hipoteze:

H_{SP1.1}: Učenci eksperimentalne skupine bodo v primerjavi z učenci kontrolne skupine izkazali višji nivo pri dejavniku *optičnotematski razvoj*.

H_{SP1.2}: Učenci eksperimentalne skupine bodo v primerjavi z učenci kontrolne skupine izkazali višji nivo pri dejavniku *oblikovni razvoj*.

H_{SP1.3}: Učenci eksperimentalne skupine bodo v primerjavi z učenci kontrolne skupine izkazali višji nivo pri dejavniku *nivo likovnega okusa*.

H_{SP1.4}: Učenci eksperimentalne skupine bodo v primerjavi z učenci kontrolne skupine izkazali višji nivo pri dejavniku *oblikovne izkušnje in likovne tehnike*.

H_{SP1.5}: Učenci eksperimentalne skupine bodo v primerjavi z učenci kontrolne skupine izkazali višji nivo pri dejavniku *individualnost*.

Hsp1.6: Učenci eksperimentalne skupine bodo v primerjavi z učenci kontrolne skupine izkazali višji nivo pri dejavniku *splošni likovni nivo*.

Predstavitev pedagoškega eksperimenta

Na podlagi teoretičnih izhodišč, nekaterih znanstvenih spoznanj in smernic sodobne didaktike smo oblikovali program dela PISUPOŠ, ki vključuje sodobne umetniške prakse v pouk likovne umetnosti v skladu s cilji, vsebinami in pojmi iz učnega načrta za osmi razred osnovnošolskega izobraževanja (Učni načrt za likovno vzgojo, 2011). Smernice zajemajo didaktično-organizacijske in vsebinske značilnosti, načine didaktične komunikacije s poudarkom na aktivnostih ter odnosih med učenci in učitelji. Program ponuja predloge za izbiro sodobnih likovnih del, načine za povezovanje sodobnih umetnikov z metodami in oblikami dela, načine spoznavanja sodobnih pristopov v likovni umetnosti in predloge za razvijanje ustreznih didaktičnih pristopov. Pripravljeni program PISUPOŠ vključuje likovne naloge, podprte s primeri sodobne likovne umetnosti, ki nazorno podpirajo obravnavane vsebine, in v katerih smo prepoznali povezavo s cilji in pojmi, zapisanimi v učnem načrtu. Enakovredno so zastopana vsa likovna področja (risanje, slikanje, grafika, kiparstvo, arhitektura), upoštevali pa smo tudi načelo postopnosti pri uvajanju sodobnih likovnih praks in pojmov v pouk likovne umetnosti. Ker učenci pred pedagoškim eksperimentom niso poznali sodobne umetnosti, smo postopno uvajanje ocenili kot ključno za preprečevanje morebitnega odpora učencev do drugačnega pristopa. Podrobnejše vsebine, primere in izhodišča predstavljamo v tabeli 1 in tabeli 2.

V tabeli 1 prikazujemo načrtovanje likovnih nalog, vezanih na oblikovanje na ploskvi, in sicer za področje *risanja*, *slikanja* in *grafike*. Pri vsaki likovni nalogi izpostavljammo likovne pojme iz učnega načrta (Učni načrt, 2011) in primere del sodobnih likovnih umetnikov ter vključenost pojmov, vezanih na sodobno likovno umetnost, pri čemer smo pri vsaki likovni nalogi poudarili zapis koncepta oziroma idejno zasnovo izdelka. Na likovnem področju *risanje* smo načrtovali tri naloge: iluzijo prostora, prostorske ključne in risanje po opazovanju, za vsako nalogo smo predvideli dve učni uri. Na likovnem področju *slikanje* smo načrtovali dve likovni nalogi: količinsko barvno nasprotje in tonsko slikanje. Za izvedbo vsake naloge s področja slikanja smo načrtovali štiri šolske ure. Na likovnem področju *grafika* smo načrtovali eno nalogo: globoki tisk.

Tabela 1

Vsebine, primeri in izhodišča programa PISOPUS (oblikovanje na ploskvi)

Likovno področje	Likovni pojmi (Učni načrt, 2011):	Pojmi, vezani na sodobno likovno umetnost:	Avtor implementiranega sodobnega dela	Implementacija sodobnega dela
Risanje	iluzija prostora, optične prevare	skica, koncept/ideja, instalacija	Peter Kogler, Monika Gryzmal	
	prostorski ključ (nizanje figur, delno prekrivanje, plani, velikost, intenzivnost, linije, svetloba in senca, prekrivanje oblik, stopnjevanja, zvrčanja)	koncept/ideja	Damien Gilley	
	risanje po opazovanju konstrukcijsko risanje, proporc, viziranje, prostorski plani	predmet kot umetniški objekt, koncept/ideja, zapis ideje	Marcel Duchamp, Claes Oldenburg, Martin Roller	
Slikanje	količinsko barvno nasprotje	koncept/ideja, računalniška slika, prostorska postavitev/instalacija	Yayoi Kusama	
	tonsko slikanje	konceptualna zasnova slikarske podlage, koncept/kaj sporočamo, instalacija	Ignac Meden, Wallen Mapondere	
Grafika	globoki tisk (suha igla, kolagrafija) človeška figura/portret/ disproporc	instalacija	Paula Schuette Kraemer, Angie Hoffmeister, Črtomir Frelih	

V tabeli 2 prikazujemo načrtovanje likovnih nalog, vezanih na oblikovanje v tridimenzionalnem prostoru, in sicer za področje kiparstva in arhitekture. Pri vsaki likovni nalogi smo načrtovali obravnavo likovnih pojmov iz učnega načrta (Učni načrt, 2011), izbrali smo ustrezne primere likovnih del sodobnih umetnikov ter vključili pojme, vezane na sodobno likovno umetnost, pri čemer smo tudi pri teh nalogah izpostavili zapis koncepta. Na likovnem področju *kiparstvo* smo načrtovali dve nalogi: kompozicija v kiparstvu in mala plastika, pri čemer smo za prvo nalogo načrtovali štiri ure, za drugo nalogo pa dve šolski uri. Na likovnem področju *arhitektura* smo načrtovali eno likovno nalogo: kompozicija v kiparstvu in zanjo načrtovali štiri šolske ure. Pri kiparski nalogi *Mala plastika* in pri arhitekturni nalogi smo vključili tudi pojma *ekologija* in *globalizacija*, s čimer smo se tudi z vsebino približali idejam sodobne likovne umetnosti in omogočili možnosti medpredmetnega povezovanja.

Tabela 2*Vsebine, primeri in izhodišča programa PISOPUŠ (oblikovanje v tridimenzionalnem prostoru)*

Likovno področje	Likovni pojmi (Učni načrt, 2011):	Pojmi, vezani na sodobno likovno umetnost:	Avtor implementiranega sodobnega dela	Implementacija sodobnega dela
Kiparstvo	kompozicija v kiparstvu	skica, zapis koncepta, minimalizem, velika plastika	Richard Serra	
	simetrija, asimetrija			
	pozitiven in negativen prostor			
	mala plastika	instalacija, zapis koncepta, ekologija	Nela Azevedo, Jose Damascen, Dona Conlon	
	položaj, velikost, smer, teža, število, gostota			
	površina kipa			
Arhitektura	kompozicija v arhitekturi: komponiranje z dodajanjem in z odvzemanjem	zapis koncepta, instalacija, globalizacija	Marjetica Potrč	

Izvedba pedagoškega eksperimenta

Eksperimentalni program (PISUPOŠ) se od kontrolnega razlikuje v izboru in načinu predstavitve likovnih primerov, s poudarkom na sodobnih likovnih praksah.

V kontrolni skupini so učiteljice izvajale pouk po ustaljenem programu, brez posebnih priprav v okviru raziskave, pri čemer smo le uskladili termine testiranj in preverjali izvedbo ur. Nasprotno pa smo učiteljice v eksperimentalni skupini predhodno usposobili za delo s programom PISUPOŠ, saj je uvajanje novosti zahtevalo poglobljeno pripravo. Že v fazi načrtovanja smo jih vključili v oblikovanje programa, kar je prispevalo k njihovi motivaciji, izboljšalo komunikacijo in povečalo zanesljivost pri izvajanju eksperimentalnega pouka.

Raziskovalni vzorec

V raziskavo so bili vključeni učenci 8. razreda iz šestih osnovnih šol na območju Zavoda za šolstvo, območne enote Maribor. Med 21 osnovnimi šolami smo izbirali tako mestne kot primestne šole. Ker pouk likovne umetnosti v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju poteka le eno uro tedensko, smo vključili šole s fleksibilnim urnikom (dve uri tedensko), kar je omogočilo neprekinjeno 15-tedensko izvajanje programa in optimizacijo raziskave. Pri obdelavi podatkov smo upoštevali le učence, katerih starši so podali soglasje za sodelovanje in ki so bili prisotni na obeh testiranjih, inicialnem in finalnem ($N = 121$). Končni raziskovalni vzorec je sestavljalo 54,54 % deklic in 45,45 % dečkov, pri čemer je bilo 55,37 % učencev iz mestnih in 44,62 % iz primestnih šol. Eksperimentalna skupina je zajemala 49,58 % učencev, kontrolna skupina pa 50,41 %.

Raziskovalne metode

Pri raziskovanju smo uporabili metodo pedagoškega eksperimenta. Razlike med skupinami smo ugotavljali z uporabo neparametričnih testov.

Potek pedagoškega eksperimenta smo dokumentirali s primeri likovnih del učencev. V vseh skupinah učencev (ES in KS) smo izvedli *kvantitativno* raziskavo z uporabo testa LV 2 (Duh, 2004), ki smo ga izvedli pred pedagoškim eksperimentom in po njem, z namenom preveriti napredek učencev na nivoju likovnooblikovnega razvoja.

Pri analizi testa smo uporabili frekvenčne razporeditve, aritmetične sredine, standardni odklon, koeficient asimetrije in sploščenosti, Kruskal-Wallisov preizkus, Levenov preizkus homogenosti varianc in T-test.

Merski instrumentarij

V skladu z namenom raziskave smo za zbiranje podatkov uporabili preverjen likovni test LV2, ki je bil v praksi že večkrat preizkušen in je pokazal visoko zanesljivost ter objektivne rezultate (Duh, 2004; Herzog, Duh in Zupančič, 2023). Z likovnim testom LV2 smo spremljali in merili nivo likovnooblikovnega razvoja učencev pred izvedbo pedagoškega eksperimenta (inicialno stanje) in po njegovem zaključku (finalno stanje). Rezultate smo med seboj primerjali in ugotavljali napredek in razlike likovnooblikovnega razvoja pri učencih obeh skupin (ES in KS).

Likovni test LV2 sestavljajo štiri različne likovne naloge, ki podajo informacijo o celovitem otrokovem likovnooblikovnem razvoju (Duh, 2004). Pri izvedbi likovnih nalog so učenci imeli zagotovljene enake testne pogoje: risalni listi, določen material, predstavitev namena testa, na tabli napisan naslov naloge, odmerjen čas (20 minut), pri čemer vsaka likovna naloga omogoča tudi spremljanje posameznih dejavnikov likovnooblikovnega razvoja hkrati, kot je prikazano v tabeli 3.

Tabela 3

Spremljanje posameznih dejavnikov likovnooblikovnega razvoja glede na naloge v likovnem testu LV2 (povzeto po Duh, 2004)

	Naloga 1	Naloga 2	Naloga 3	Naloga 4
Likovnooblikovni razvoj	Optičnotematski razvoj	Oblikovni razvoj	Optičnotematski razvoj	Oblikovni razvoj
	Likovni okus	Likovni okus	Oblikovne izkušnje in likovna tehnika	Individualnost
		Oblikovne izkušnje in likovna tehnika	Individualnost	Individualnost
	Splošni likovni nivo	Splošni likovni nivo		
Likovni material	Voščenke	Voščenke	Črni flomaster	Voščenke
Naslov likovne naloge	Ponovi svoje najljubše likovno delo	Kompozicija skladnih oblik in barv	Drobno bitje opazuje notranjost starega stebela	Dišeča svetloba višine je očarana nad razpetim šumom radostne vode

Obdelava podatkov

Podatke, ki smo jih pridobili z likovnim testom LV2, smo statistično obdelali v skladu z namenom in ciljem raziskave na nivoju deskriptivne in inferenčne statistike. Uporabili smo naslednje statistične metode: frekvenčne porazdelitve (f , $f\%$), aritmetične sredine (MIN., MAKS.), standardni odklon, Kruskal-Wallisov preizkus, Levenov preizkus homogenosti varianc, T-test.

Rezultati in razprava

Rezultate inicialnega in finalnega merjenja pri posameznem dejavniku likovnooblikovnega razvoja celotnega vzorca učencev v nadaljevanju predstavljamo skupaj v tabeli 4.

Tabela 4

Deskriptivna analiza vrednosti posameznih dejavnikov likovnooblikovnega razvoja v inicialnem in finalnem stanju na celotnem vzorcu učencev

Dejavniki	N	MIN. in MAKS.			Aritmetična sredina		Standardni odklon	
		št. točk			IN	FIN	IN	FIN
Optičnotematski razvoj	121	MIN	0,25	0,00	2,98	2,76	1,96	1,98
		MAX	9,25	7,75				
Oblikovni razvoj	121	MIN	0,50	0,75	3,99	4,45	1,70	1,76
		MAX	9,25	9,00				
Nivo likovnega okusa	121	MIN	0,50	0,25	3,13	3,18	1,67	1,79
		MAX	7,75	7,75				
Oblikovne izkušnje in likovna tehnika	121	MIN	0,75	0,75	3,68	3,76	1,68	1,76
		MAX	8,25	8,25				
Individualnost	121	MIN	0,25	0,50	3,28	3,40	1,76	1,74
		MAX	8,75	8,00				
Splošni likovni nivo	120	MIN	0,50	0,25	4,08	4,45	1,71	2,11
		MAX	8,75	9,75				

*V statistično obdelavo smo zajeli zgolj popolno izpolnjene odgovore. (*IN.=inicialno; FIN= finalno)

Iz tabele (tabela 4) je moč razbrati, da so učenci v finalnem merjenju pri večini dejavnikov dosegali boljše rezultate. Razen pri dejavniku optičnotematski razvoj, kjer rezultati kažejo na to, da so učenci v finalnem merjenju dosegli nekoliko slabše rezultate. Glede na to, da ima »učitelj precej manjši vpliv na optičnotematski razvoj (Herzog, 2018, str. 979) kot na razvijanje ustvarjalnih sposobnosti«, lahko dani rezultat razumemo kot pomanjkanje motivacije učencev pri reševanju testne naloge. Pri analizi splošnega likovnega nivoja pa so učenci v finalnem merjenju dosegli boljše

rezultate za 10 % of inicialnega merjenja. Torej so učenci v finalnem merjenju na likovnih izdelkih izkazali dobro znanje rabe likovne tehnike skladne z likovno idejo. Hkrati pa je moč zaznati na likovnih izdelkih zadovoljiv nivo sugestivnosti likovnega izraza.

Tabela 5

Deskriptivna analiza skupne vrednosti dejavnikov likovnooblikovnega razvoja v inicialnem in finalnem stanju

Dejavniki	N	MIN. in MAKS. št. točk			Aritmetična sredina		Standardni odklon	
			IN	FIN	IN	FIN	IN	FIN
Skupni likovnooblikovni razvoj	121	MIN	3,50	3,75	21,14	22,09	9,59	10,39
		MAX	51,00	50,00				

*V statistično obdelavo smo zajeli zgolj popolno izpolnjene odgovore. (*IN.=inicialno; FIN= finalno)

Pri skupni vrednosti dejavnikov likovnooblikovnega razvoja (tabela 5) so učenci v inicialnem merjenju dosegli v povprečju 21 točk ($M = 21,14$), pri čemer je bilo največje število doseženih točk 51 in najmanjše 3,50 točke od možnih 65 točk. 65 je seštevek točk, upoštevajoč dejavnike, ki so vplivali na vrednotenje vseh štirih likovnih nalog pri skupni vrednosti dejavnikov likovnooblikovnega razvoja, pri čemer so nekateri dejavniki vrednoteni s 5 in nekateri s 6 točkami. V finalnem merjenju so učenci dosegli v povprečju nekaj več kot 22 točk ($M = 22,09$), pri čemer je bilo največje število doseženih točk 50 in najmanjše 3,75 točk od možnih 65 točk. Podatki kažejo rahlo izboljšanje v povprečni vrednosti likovnooblikovnega razvoja med inicialnim in finalnim stanjem. Čeprav se je minimalna vrednost nekoliko zvišala, je najvišja vrednost rahlo padla. Povečanje standardnega odklona pomeni, da se razlike med učenci povečujejo, kar bi lahko nakazovalo, da so nekateri učenci hitreje napredovali kot drugi učenci.

Preverjanje specifičnih učinkov eksperimenta

V nadaljevanju predstavljamo rezultate, ki smo jih pridobili z analizo kovariance, s katero smo preverjali učinkovitost pedagoškega eksperimenta glede na eksperimentalno in kontrolno skupino. Predstavljamo tako rezultate in analizo rezultatov kovariance posameznih dejavnikov likovnooblikovnega razvoja kot skupnega likovnooblikovnega razvoja (tabela 6).

Izid F-preizkusa homogenosti varianc kaže, da je predpostavka (skupina) pri

dejavniku optičnotematski razvoj upravičena ($P = 0,661$), s čimer je izpolnjen pogoj za izračun kovariance. Analiza kovariance je pokazala statistično značilno razliko ($P = 0,001$) v prid učencem eksperimentalne skupine. Ugotavljamo, da je uvedba programa PISUPOŠ ugodno vplivala na dvig nivoja dejavnika *optičnotematski* razvoj pri učencih eksperimentalne skupine, ki so glede na učence kontrolne skupine pri omenjenem dejavniku dosegli boljše rezultate.

Tabela 6

Parametri deskriptivne statistike (skupina) in analiza kovariance rezultatov posameznih dejavnikov likovnooblikovnega razvoja

		N	MIN	MAKS	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Analiza kovariance F P	
Optičnotematski razvoj	ES	60	0,50	7,75	3,56	1,78	41,19	0,001
	KS	61	0,00	7,50	1,96	1,85		
Oblikovni razvoj	ES	60	2,25	9,00	5,52	1,29	121,29	0,001
	KS	60	0,75	6,50	3,39	1,52		
Nivo likovnega okusa	ES	60	1,50	7,75	3,96	1,52	41,12	0,001
	KS	61	0,25	6,75	2,42	1,72		
Oblikovne izkušnje in likovna tehnika	ES	60	1,75	8,25	4,78	1,42	84,10	0,001
	KS	60	0,75	6,25	2,74	1,45		
Individualnost	ES	60	1,75	8,00	4,25	1,41	49,17	0,001
	KS	60	0,50	7,25	2,55	1,63		
Splošni likovni nivo	ES	60	2,50	9,75	5,67	1,56	102,95	0,001
	KS	61	0,25	7,50	3,25	1,89		
Skupni likovnooblikovni razvoj	ES	60	12,25	50,00	27,74	7,97	122,59	0,001
	KS	60	3,75	39,00	16,4417	9,46		

*V statistično obdelavo smo zajeli zgolj popolno izpolnjene odgovore.

S tem potrdimo hipotezo $H_{sp1.1}$.

Izid F-preizkusa homogenosti varianc kaže, da je predpostavka (skupina) pri dejavniku oblikovni razvoj upravičena ($P = 0,292$), s čimer je izpolnjen pogoj za izračun kovariance. Analiza kovariance je pokazala statistično značilno razliko ($P = 0,001$) v prid učencem eksperimentalne skupine, ki so tudi pri dejavniku oblikovni razvoj dosegli boljše rezultate. Ugotavljamo, da je uvedba eksperimentalnega programa PISUPOŠ ugodno vplivala tudi na dvig nivoja dejavnika *oblikovni razvoj* pri učencih eksperimentalne skupine glede na učence kontrolne skupine.

S tem potrdimo hipotezo $H_{Sp1.2}$. Izid F-preizkusa homogenosti varianc kaže, da je predpostavka (skupina) pri dejavniku nivo likovnega okusa upravičena ($P = 0,987$), s čimer je izpolnjen pogoj za izračun kovariance. Analiza kovariance je pokazala statistično značilno razliko ($P = 0,001$) v prid učencem eksperimentalne skupine, ki so tudi pri tem dejavniku dosegli boljše rezultate. Ugotavljamo, da je uvedba eksperimentalnega programa PISUPOŠ ugodno vplivala tudi na izboljšanje dejavnika nivo likovnega okusa pri učencih eksperimentalne skupine glede na učence kontrolne skupine. S tem potrdimo hipotezo $H_{Sp1.3}$.

Izid F-preizkusa homogenosti varianc kaže, da je predpostavka (skupina) tudi pri dejavniku oblikovne izkušnje in likovna tehnika upravičena ($P = 0,475$), s čimer je izpolnjen pogoj za izračun kovariance. Analiza kovariance je tudi pri tem dejavniku pokazala statistično značilno razliko ($P = 0,001$), znova v prid učencem eksperimentalne skupine, ki so dosegli boljše rezultate. Ugotavljamo, da je uvedba eksperimentalnega programa PISUPOŠ ugodno vplivala tudi na dvig nivoja dejavnika *oblikovne izkušnje* in *likovna tehnika* pri učencih eksperimentalne skupine glede na učence kontrolne skupine. S tem potrdimo hipotezo $H_{Sp2.4}$.

Izid F-preizkusa homogenosti varianc kaže, da je predpostavka (skupina) tudi pri dejavniku individualnost upravičena ($P = 0,834$), s čimer je izpolnjen pogoj za izračun kovariance. Analiza kovariance je pokazala statistično značilno razliko tudi pri tem dejavniku ($P = 0,001$) v prid učencem eksperimentalne skupine. To pomeni, da so učenci eksperimentalne skupine tudi pri tem dejavniku dosegli boljše rezultate. Ugotavljamo, da je uvedba eksperimentalnega programa PISUPOŠ ugodno vplivala tudi na dvig nivoja dejavnika *individualnost* pri učencih eksperimentalne skupine glede na učence kontrolne skupine. S tem potrdimo hipotezo $H_{Sp1.5}$.

Izid F-preizkusa homogenosti varianc kaže, da je predpostavka (skupina) pri dejavniku splošni likovni nivo upravičena ($P = 0,974$), s čimer je izpolnjen pogoj za izračun kovariance. Analiza kovariance je pokazala statistično značilno razliko ($P = 0,001$), znova v prid učencem eksperimentalne skupine. Torej so tudi v zadnjem segmentu učenci eksperimentalne skupine dosegli boljše rezultate. Ugotavljamo, da je uvedba eksperimentalnega programa PISUPOŠ ugodno vplivala tudi na dvig nivoja zadnjega dejavnika *splošni likovni nivo* pri učencih eksperimentalne skupine glede na učence kontrolne skupine. S tem potrdimo tudi hipotezo $H_{Sp1.6}$.

Tudi pri skupni vrednosti dejavnikov likovnooblikovnega razvoja izid F-preizkusa homogenosti varianc kaže, da je predpostavka (skupina) upravičena ($P = 0,914$), s čimer je izpolnjen pogoj za izračun kovariance. V prid učencem eksperimentalne

skupine je analiza kovariance pokazala statistično značilno razliko ($P = 0,001$), kar pomeni, da so učenci eksperimentalne skupine dosegli boljše rezultate. Ugotavljamo torej, da je uvedba eksperimentalnega programa PISUPOŠ ugodno vplivala na dvig skupne vrednosti dejavnikov na nivoju likovnooblikovnega razvoja pri učencih eksperimentalne skupine glede na učence kontrolne skupine. Na tem mestu lahko v celoti potrdimo hipotezo H_{SPL1} (*Ob preverjanju uspešnosti načrtovanih in izvedenih likovnih nalog z učenci osmega razreda pričakujemo, da bodo učenci eksperimentalne skupine dosegli višji nivo likovnooblikovnega razvoja.*).

Sklenemo lahko torej, da se največji napredek kaže pri skupnem likovnooblikovnem razvoju, s čimer potrjujemo, da je pedagoški pristop z uveljavljanjem PISOPUŠ programa zelo učinkovit v eksperimentalni skupini. Hkrati pa rezultati kažejo na to, da omenjeni pristop pozitivno vpliva na vse vidike likovne ustvarjalnosti, tako likovnotehničnih spretnosti kot tudi individualnega izraza in likovnega okusa.

Sklep

Izvedena analiza rezultatov inicialnega in finalnega merjenja likovnooblikovnega razvoja učencev je pokazala statistično značilne razlike med eksperimentalno in kontrolno skupino. Rezultati deskriptivne analize (tabela 4 in tabela 5) kažejo, da so učenci v finalnem merjenju dosegli izboljšanje pri večini dejavnikov likovnooblikovnega razvoja, kar potrjuje učinkovitost eksperimentalnega programa PISUPOŠ. Največji napredek je bil zabeležen pri skupnem likovnooblikovnem razvoju, kjer so učenci eksperimentalne skupine dosegli znatno višje vrednosti v primerjavi s kontrolno skupino. Analiza kovariance (tabela 6) je pokazala, da so razlike med eksperimentalno in kontrolno skupino statistično značilne ($P = 0,001$) pri vseh dejavnikih likovnooblikovnega razvoja. Eksperimentalna skupina je pri vseh dejavnikih dosegla višje rezultate, kar kaže na pozitiven vpliv programa PISUPOŠ na razvoj likovnooblikovnega razvoja učencev. Statistična analiza homogenosti varianc je potrdila, da so izpolnjeni pogoji za izračun kovariance, pri čemer je bila pri vseh dejavnikih potrjena statistično značilna razlika v korist eksperimentalne skupine. To potrjuje, da je eksperimentalni program PISUPOŠ imel pozitiven vpliv na vse segmente likovnega izražanja, vključno z razvijanjem likovnotehničnih spretnosti, individualnega izraza ter estetskega dožemanja.

Na podlagi rezultatov lahko sklenemo, da je eksperimentalni pristop, ki temelji na programu PISUPOŠ, prispeval k izboljšanju likovnooblikovnega razvoja učencev. Učenci eksperimentalne skupine so dosegli višji nivo ustvarjalnega izraza, tehnične

izvedbe in likovnega razumevanja v primerjavi s kontrolno skupino, s čimer lahko potrdimo splošno hipotezo (H_{SPL1}). Izsledki naše raziskave lahko pomembno vplivajo na nadaljnji razvoj pedagoških pristopov pri pouku likovne umetnosti in poudarjajo pomen sistematičnega pristopa k razvijanju likovnih kompetenc učencev.

Summary

In developing students' artistic skills, quality pedagogical practice is essential, where teachers encourage creativity with appropriately selected art tasks. It is important that teachers master artistic techniques and procedures and encourage students to develop their own artistic language. As part of the research approach to measuring the factors in artistic development, we observe the following: the level of design development, the level of visual-thematic development, the level of artistic taste, the level of design experience and art technique, the level of individuality and the general artistic level.

In the study, we focused on the development of students' artistic design based on the understanding and knowledge of artistic elements such as point, line, colour and texture, and their mutual relationships. As students develop their artistic creativity, they explore materials and techniques that allow them to let their imagination run wild and express their own ideas. Teachers have a key role to play in this, as they must formulate tasks that encourage exploration and personal artistic expression.

The study aimed to investigate the impact of the PISUPOŠ program (Program for the Introduction of Contemporary Art Practices in Primary School), which incorporates contemporary art practices into the visual arts teaching process. The aim of the study was to determine whether the inclusion of contemporary artworks can have a positive impact on the development of eighth graders' artwork. To this end, we compared students in the experimental group (ES), who participated in the experimental program, with students in the control group (KS), who followed the standard curriculum.

The experimental program incorporated contemporary art practices and allowed teachers to use current artistic approaches in their art lessons, which helped students to better understand contemporary art concepts. Before the experiment began, teachers were trained in the use of the new PISUPOŠ program, which increased their motivation for and reliability in delivering the lessons.

To analyse the pedagogical experiment, the LV2 art test was used, which measured the students' level of development in the field of art design. After the initial and final tests, the results showed that students in the experimental group performed better in most factors of art design development: the level of design development, the level of visual-thematic development, the level of artistic taste, the level of design experience and art technique, the level of individuality, and the general art level. Specific analyses also showed that the introduction of the PISUPOŠ program had a positive impact on student progress, especially in factors such as visual-thematic development, design development and individuality. Analysis of the results showed that the difference between students in the experimental and control groups was statistically significant. The PISUPOŠ program had a decisive influence on the artistic development of the students, which is also confirmed by the significant progress compared to students who did not participate in the program. Thus, the research results confirmed our hypothesis of the positive influence of contemporary art practices on the development of students' artistic skills. These results suggest that the planning and implementation of art tasks involving contemporary artistic practices play a vital role in fostering students' creativity and artistic skills. A pedagogical approach that includes active research and artistic expression in the way of contemporary art practices has a positive impact on students' progress and artistic development, which is key to preparing students for the challenges of the modern world.

Literatura

- Butina, M. (2003). *Mala likovna teorija*. Ljubljana: Debora.
- Butina, M. (1997). *Prvine likovne prakse*. Ljubljana: Debora.
- Craft, A. (2005). *Creativity in schools: Tensions and dilemmas*. Abingdon: Routledge.
- Dinkelmann, K. (2008). *Kreativitätsförderung im Kunstunterricht*. Herbert Utz Verlag.
- Duh, M. (2004). *Vrednotenje kot didaktični problem pri likovni vzgoji*. Maribor: Univerza v Mariboru Pedagoška fakulteta.
- Duh, M., in Korošec, R. (2009). Likovnooblikovni razvoj učencev v osnovni šoli. *Journal of Elementary Education*, 2(2/3), 33–41.
- Duh, M., in Vrlič, T. (2003). *Likovna vzgoja v prvi triadi devetletne osnovne šole: Priročnik za učitelje razrednega pouka*. Ljubljana: Rokus.
- Efland, A. D. (2002). *Art and Cognition: Integrating the Visual Arts in the Curriculum*. Teachers College Press.
- Gude, O. (2007). The New Art Pedagogy. *Art Education*, 60(1), 6–14.
- Herzog, J. (2009). Dejavniki likovne ustvarjalnosti in likovnopedagoško delo. *Journal of Elementary Education*, 2(2/3), 19–31.

- Herzog, J. (2017). Spremljava likovnega razvoja učencev v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju osnovne šole. *Journal of Elementary Education*, 10(4), 349–364.
- Herzog, J. (2018). Monitoring the Artistic Development of Fourth-Year Students-An Analysis of the Situation in Croatian Primary Schools. *Croatian Journal Educational/Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20(3), 973–1000.
- Herzog, J., in Duh, M. (2011). Artistic and creative achievements of primary school students with regard to gender and stratum. *Metodiški obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 6(11), 37–48.
- Herzog, J., Duh, M. in Zupančič, T. (2023). *Conditions and Research in Contemporary Art Education*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
- Huzjak, M., in Županič Benić, M. (2017). Measuring creativity in visual arts teaching methodology in elementary school. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 19(3), 43–59.
- Karlavaris, B. (1991a). *Metodika likovnog odgoja 1*. Rijeka: Hofbauer.
- Karlavaris, B. (1991b). *Metodika likovnog odgoja 2*. Rijeka: Hofbauer.
- Karlavaris, B., in Berce-Golob, H. (1991). *Likovna vzgoja: priručnik za učitelje razrednega pouka*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- McLennan, D. M. P. (2010). Process or product? The argument for aesthetic exploration in the early years. *Early Childhood Education Journal*, 38(2), 81–85.
- Učni načrt. Program osnovna šola. Likovna vzgoja. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod šolstvo. Pridobljeno s: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_likovna_vzgoja.pdf
- Vahter, E. (2016). Looking for a possible framework to teach contemporary art in primary school. *International Journal of Art & Design Education*, 35(1), 51–67.
- Wilson, B. (2004). Child Art After Modernism. *Visual Arts Research*, 30(1), 41–49.

Avtorici:

Dr. Katja Kozjek Varl, PhD

Asistentka, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, e-pošta: katja.kozjek-varl@um.si
Assistant, University of Maribor, Faculty of Education, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia, e-mail: katja.kozjek-varl@um.si

Dr. Jerneja Herzog, PhD

Izredna profesorica, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija, e-pošta: jerneja.herzog@um.si
Associate Professor, University of Maribor, Faculty of Education, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia, e-mail: jerneja.herzog@um.si